

Glava VI

Međunarodno poslovanje

deo 3.

Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad

Predmet: Međunarodna trgovina

SLOBODNE ZONE

- ZONE U KOJIMA NACIONALNA PRIVREDA IMA OGRANIČEN CARINSKI NADZOR I U KOJIMA PREDUZEĆA SLOBODNIJE POSLUJU UŽIVAJUĆI BROJNE CARINSKE I PORESKE POVLASTICE NAZIVAJU SE **SLOBODNE ZONE** (FREE ZONES) ILI **SLOBODNE EKONOMSKE ZONE** (FREE ECONOMIC ZONES)
- **SLOBODNE PROIZVODNE ZONE** PREDSTAVLJAJU PODRUČJA U KOJIMA SE ORGANIZUJE PROIZVODNA AKTIVNOST KOJA PODLEŽE NIŽIM POREZIMA I NE PODLEŽE CARINSKIM DAŽBINAMA
- **SLOBODNE TRGOVINSKE (POSLOVNE) ZONE** PREDSTAVLJAJU ZONE U KOJIMA SE AKTIVNOST PREDUZEĆA KOJA MEĐUSOBNO POSLUJU (TRGUJU) OPOREZUJE PO NIŽIM PORESKIM STOPAMA

SLOBODNE PROIZVODNE ZONE

- FENIČANSKI GRAD TIRA I STAROGRČKO OSTRVO DELOS (300. GODINA PRE NOVE ERE)
- PRETEČE SLOBODNIH PROIZVODNIH ZONA SU SLOBODNE LUKE I SLOBODNI GRADOVI U SREDNJEM VEKU
- MODERNE SLOBODNE PROIZVODNE ZONE VEZUJU SE ZA IRSKI GRAD **ŠENON** GDE JE NASTALA PRVA **BESCARINSKA PRODAVNICA** (DUTY FREE SHOP)
- AERODROM U ŠENONU SA OKOLINOM PROGLAŠEN JE SLOBODNOM ZONOM U KOJOJ SU SE STACIONIRALE BROJNE STRANE KOMPANIJE, GDE SU PROIZVODILE BEZ VELIKIH PORESKIH OPTEREĆENJA

- **SLOBODNE PROIZVODNE** ZONE PREDSTAVLJAJU IZDVOJENE DELOVE TERITORIJE JEDNE NACIONALNE PRIVREDE NA KOJIMA VAŽI POVLAŠĆENI CARINSKI I PORESKI REŽIM ZA PREDUZEĆA KOJA POSLUJU U TOJ ZONI
- PREMA MEĐUNARODNOJ ORGANIZACIJI RADA U SVETU JE 2006. POSTOJALO OKO 3500 SLOBODNIH PROIZVODNIH ZONA U 130 ZEMALJA, KOJE ZAPOŠLJAVAJU OKO 60 MILIONA RADNIKA (40 MILIONA U KINI)
- MOTIVI PREDUZEĆA : BESCARINSKI UVOZ REPROMATERIJALA, NIŽI TROŠKOVI POSLOVANJA (JEFTINA RADNA SNAGA), NIŽI POREZI NA POSLOVANJE I DOBIT PREDUZEĆA, MANJI EKOLOŠKI ZAHTEVI
- ZA ZEMLJE KOJE OSNIVAJU OVE ZONE ONE PREDSTAVLJAJU **SREDSTVO PROMOCIJE IZVOZA**

- **SVETSKO UDRUŽENJE PROIZVODNIH ZONA** OSNOVANO JE 1978.GODINE NA INICIJATIVU UN
- POSLOVNA NEPROFITNA ORGANIZACIJA KOJA OKUPLJA PREDSTAVNIKE SLOBODNIH PROIZVODNIH ZONA IZ VELIKOG BROJA ZEMLJA
- NJENA OSNOVNA MISIJA JE POVEĆANJE EFIKASNOSTI SLOBODNIH PROIZVONIH ZONA KROZ:
  - ✓ PERIODIČNU RAZMENU INFORMACIJA NA KONFERENCIJAMA
  - ✓ REGRUTOVANJE I OBUKU RUKOVODSTVA SLOBODNIH PROIZVODNIH ZONA
  - ✓ ISTRAŽIVANJE TRŽIŠTA I TRGOVINSKIH TOKOVA ZA ČLANICE
  - ✓ ZAJEDNIČKO ORGANIZOVANJE TRANSPORTA
  - ✓ OBJEDINJENJE NABAVKE IZMEĐU ZONA ČLANICA
  - ✓ ZAJEDNIČKA PROMOCIJA ZONA ČLANICA
  - ✓ PREDSTAVLJANJE ZONA ČLANICA I NJIHOVIH INTERESA U MEĐUNARONIM ORGANIZACIJAMA

SLOBODNE TRGOVINSKE (POSLOVNE) ZONE

- KADA NACIONALNA PRIVREDA OREDI ZNAČAJNE PORESKE OLAKŠICE KOMPANIJAMA KOJE UGLAVNOM POSLUJU U MEĐUNARODNOJ TRGOVINI ONDA GOVORIMO O **SLOBODNIM TRGOVINSKIM ZONAMA (OFF SHORE ZONE)**
- U SLOBODNIM PROIZVODNIM ZONAMA UGLAVNOM SE OBAVLJA PROIZVODNJA I PRERADA ZA IZVOZ, DOK SE U SLOBODNIM TRGOVINSKIM ZONAMA NE OBAVLJA PROIZVODNJA VEĆ PREDUZEĆA KOJA SE BAVE TRGOVINOM SVOJE SEDIŠTE PREMEŠTAJU U SLOBODNE TRGOVINSKE ZONE

- **KARAKTERISTIKE SLOBODNIH TRGOVINSKIH ZONA:** NISKI ILI NEPOSTOJEĆI POREZI NA PRIHODE I POSLOVANJE, NEPOSTOJANJE OGRANIČENJA NA PROTOK KAPITALA I ZAKONI O ZAŠTITI BANKARSKE TAJNE I INVESTICIJA I POVERLJIVIH POSLOVNIH TRANSKACIJA
- PREMA POVLASTICAMA KOJE PRUŽAJU PREDUZEĆIMA, DELE SE NA:
  1. **PRIVREDE U KOJIMA NEMA POREZA NA PRIHODE I GDE STRANE KOMPA NIJE PLAĆAJU SAMO NAKNADU ZA REGISTRACIJU** (BAHAMI, BAHREIN, BERMUDA, KAJMANSKA OSTRVA, DŽIBUTI I VANUATU)
  2. **PRIVREDE SA NISKIM POREZIMA** (LIHTENŠTAJN, OMAN, ŠVAJCARSKA, KANARSKA OSTRVA I BRITANSKA DEVIČANSKA OSTRVA)
  3. **PRIVREDE KOJE OPOREZUJU SAMO UNUTRAŠNJE POSLOVNE DOGAĐAJE** (LIBERIJA, PANAMA, FILIPINI, HONG KONG)
  4. **PRIVREDE KOJE DAJU PORESKE OLAKŠICE ZA ODREĐENE SEKTORE PRIVREDE ILI ZA ODREĐENE KOMPA NIJE** (LUKSEMBURG, OSTRVO ČOVEKA, MONAKO I SINGAPUR)

- KORENI SLOBODNIH TRGOVINSKIH ZONA MOGU SE NAĆI U NEKIM ŠVAJCARSKIM KANTONIMA KOJI SU SE SPECIJALIZOVALI ZA FINANSIJSKO POSREDNIŠTVO I U REGULATIVI USVOJENOJ U LIHTENŠTAJNU O LAKOM REGISTROVANJU SEDIŠTA PREDUZEĆA
- DANAS U SVETU POSTOJI OD 37 DO PREKO 100 SLOBODNIH TRGOVINSKIH ZONA, PREKO NJIH PROLAZI PREKO POLOVINE NOVČANIH SREDSTAVA U SVETU

- **KORISTI NACIONALNE PRIVREDE:** PRIVLAČENJE VEĆE KOLIČINE KAPITALA, PRUŽANJE POTPORNIH USLUGA KOMPAIJAMA, ALI I NAPLATA IZVESNIH NAKNADA PA I MANJIH POREZA
- **KORISTI ZA PREDUZEĆA:** SNIŽAVANJE TROŠKOVA POSLOVANJA (MANJI POREZ)
- „PRANJE NOVCA“ (MONEY LAUNDERING) – NOVAC STVOREN U SIVOJ PRIVREDI, PROTIVZAKONITIM POSLOVANJEM, ULAZI U SLOBODNIM POSLOVNIM ZONAMA U LEGALNE TOKOVE SVETSKE PRIVREDE

ELEKTRONSKO POSLOVANJE U MEĐUNARODNOJ TRGOVINI

- GLAVNA TENDENCIJA U SAVREMENOM POSLOVANJU JE SVE VEĆA **PRIMENA TEHNOLOGIJE** ZA OBAVLJANJE POSLOVNIH OPERACIJA
- OVA PRAKSA JE BILA MOGUĆA **SEDAMDESETIH GODINA 20. VEKA** KADA SU SE POJAVILI **PRVI PERSONALNI RAČUNARI (PC)**
- **NASTANAK I RAZVOJ RAČUNARSKIH MREŽA** PREDSTAVLJA SLEDEĆI ZNAČAJAN KORAK (POVEZIVANJE, UMREŽAVANJE)
- **INTERNET – GLOBALNA RAČUNARSKA MREŽA**
- 1963. GOD. RAČUNARSKA MREŽA MINISTARSTVA ODBRANE SAD
- OD 1990. INTERNET JE DOSTUPAN I ZA KOMERCIJALNU UPOTREBU

- **ELEKTRONSKE TEHNOLOGIJE** KOJE POMINJEMO SU NAŠLE NAJVEĆU PRIMENU U SAVREMENOM POSLOVANJU
- ONE PREDSTAVLJAJU SVOJEVRSNU KOMBINACIJU **INFORMACIONO KOMUNIKACIONE TEHNOLOGIJE I TELEKOMUNIKACIJA** (INFORMACIONO-KOMUNIKACIONE TEHNOLOGIJE ICT)
- ELEKTRONSKA TEHNOLOGIJA OMOGUĆAVA RAZMENU VELIKOG BROJA INFORMACIJA UZ NJIHOVO SKLADIŠTENJE, ČUVANJE I OBRADU

• TEHNOLOGIJE KOJE SE SMATRAJU NAJZNAČAJNIJIM ZA RAZVOJ SAVREMENOG POSLOVANJA:

1. PERSONALNI RAČUNARI;
2. RAČUNARSKE MREŽE;
3. INTERNET, KAO GLOBALNU RAČUNARSKU MREŽU;
4. ELEKTRONSKU RAZMENU PODATAKA (EDI);
5. ELEKTRONSKU NUMERACIJU ARTIKALA (GS1);
6. TEHNOLOGIJE ZAŠTITE PODATAKA;

- SMATRA SE DA TROŠKOVI KORIŠĆENJA KLASIČNE, PAPIRNE, DOKUMENTACIJE MOŽE KOŠTATI I **PREKO 10%** VREDNOSTI NABAVLJENE ROBE U MEĐUNARODNOJ TRGOVINI
- ZA VEĆINU DOKUMENATA KOJI SE KORISTE U MEĐUNARODNOJ TRGOVINI PROCES STANDARDIZACIJE IZVRŠILA JE **MEĐUNARODNA TRGOVINSKA KOMORA**
- UVOĐENJE ELEKTRONSKE RAZMENE PODATAKA (**ELECTRONIC DATA INTERCHANGE - EDI**) KOJE JE PODRAZUMEVALO RAZMENU **ELEKTRONSKIH DOKUMENATA** IZMEĐU PARTNERA NA PRIVATNIM, ZATVORENIM RAČUNARSKIM MREŽAMA

- ZA KOMUNIKACIJU PUTEM EDI-A USVOJEN JE **MEĐUNARODNI STANDARD** POD OKRILJEM UN NAZVAN **UN/EDIFACT**
- OVAJ STRANDARD JE PODRAZUMEVAO **KREIRANJE VELIKOG BROJA STANDARDIZOVANIH ELEKTRONSKIH PORUKA**, KOJE SU ZAMENJIVALE PAPIRNE DOKUMENTE U RAZNIM OBLASTIMA MEĐUNARODNE TRGOVINE – TRGOVINI, TRANSPORTU, PLAĆANJIMA
- **XML STANDARD** (EXTENSIBLE MARKUP LANGUAGE) – OMOGUĆAVA PRIKAZIVANJE ELEKTRONSKIH DOKUMENATA U PROGRAMU ZA PRETRAŽIVANJE INTERNETA (WEB BROWSER)

Conventional Paper Process

EDI Process

- OBLAST MEĐUNARODNIH PLAĆANJA JE BILA PRVA KOJA JE KORISTILA BLAGODETI ELEKTRONSKE TEHNOLOGIJE I TAKO SU NASTALA **ELEKTRONSKA PLAĆANJA**
- BANKE, KORISTEĆI SVOJU MEĐUNARODNU PRIVATNU RAČUNARSKU MREŽU (SWIFT) MEĐUSOBNO IZDAJU NALOGE O PRENOSU FINANSIJSKIH SREDSTAVA
- ŠPEDITERI OD NASTANKA KORISTE PORUKE RAZVIJENE U OKVIRU EDI-JA NAMENJENE TRANSPORTU I ŠPEDIICIJI
- UDRUŽENJE ŠPEDITERA (**TT CLUB**) U SARADNJI SA MEĐUBANKARSKIM UDRUŽENJEM SWIFT FORMIRAJU 1999. INTEGRALNI SISTEM ELEKTRONSKOG POSLOVANJA U MEĐUNARODNOJ TRGOVINI PO NAZIVOM **BOLERO**

- **ELEKTRONSKA TRGOVINA** JE NAJZNAČAJNIJA AKTIVNOST ELEKTRONSKOG POSLOVANJA KADA GOVORIMO O MEĐUNARODNOJ TRGOVINI
- **VIDOVI ELEKTRONSKE TRGOVINE SU:**
  - a) **ELEKTRONSKA TRGOVNINA NA VELIKO ILI ELEKTRONSKA VELEPRODAJA (BUSINESS-TO-BUSINESS – B2B)**
  - b) **ELEKTRONSKA TRGOVNINA NA MALO ILI ELEKTRONSKA MALOPRODAJA (BUSINESS-TO-CUSTOMER – B2B)**
  - c) **ELEKTRONSKA TRGOVNINA GDE SE KAO PARTNER JAVLJAJU DRŽAVNI ORGANI, BEZ OBZIRA DA LI SARADUJU SA PREDUZEĆIMA (BUSINESS-TO-ADMINISTRACION – B2A) ILI GRAĐANIMA (ADMINISTRATION-TO-CUSTOMER A2C)**

- U SAD 2005. GOD. OSTVAREN JE OBIM ELEKTRONSKE TRGOVINE NA VELIKO (B2B) OD 2.211 MILIJARDI USD, DOK JE PROMET U ELEKTRONSKOJ MALOPRODAJI (B2C) IZNOSIO 189 MILIJARDI USD
- UČEŠĆE ELEKTRONSKE TRGOVINE KAO SEGMENTA U UKUPNOJ TRGOVINI SAD IZNOSILO JE 12,25%
- **ELEKTRONSKA PROIZVODNJA** – PROIZVODNJA ELEKTRONSKIH PROIZVODA (RAČUNARSKI PROGRAMI, IGRICE, MUZIKA, FILMOVI, ITD.)
- **INTERNET** JE POSTAO GLAVNI POSLOVNI KANAL SAVREMENOG POSLOVANJA I VELIKOM BRZINOM ZAMENJUJE PRIVATNE MREŽE KAO NOSILAC POSLOVNIH TRANSAKCIJA

- PROBLEMI SU **ZAŠTITA PODATAKA NA INTERNETU I POVEĆANJE BRZINE PRENOSA PODATAKA**
- **MOBILNE TEHNOLOGIJE** OMOGUĆAVAJU UKLJUČIVANJE VELIKOG BROJA LJUDI U ELEKTRONSKO POSLOVANJE I SVE VIŠE SE JAVLJAJU SERVERI **MOBILNE TRGOVINE I MOBILNOG PLAĆANJA**
- **REGULISANJE ELEKTRONSKOG POSLOVANJA** – U VEĆINI ZEMALJA SU DONEŠENI BAZIČNI ZAKONI U OVOJ OBLASTI, KAO ŠTO SU ZAKON O ELEKTRONSKOJ TRGOVINI, ZAKON O ELEKTRONSKOM POTPISU I SL.
- **EU** JE DONELA DIREKTIVE KOJIMA SE TRANSAKCIJE ELEKTRONSKE TRGOVINE OBAVLJENE NA TERITORIJI OVE INTEGRACIJE MORAJU OPOREZOVATI

- WTO JE DEKLARACIJOM SA DRUGE MINISTARSKE KONFERENCIJE PREDLOŽILA MORATORIJUM NA CARINJENJE ELEKTRONSKE TRGOVINE
- TRANSAKCIJE ELEKTRONSKE TRGOVINE KOJE PRELAZE NACIONALNE GRANICE, PREMA OVOJ DEKLARACIJI WTO, SE NEĆE CARINITI DO POSTIZANJA KONAČNOG SPORAZUMA U OKVIRU OVE ORGANIZACIJE